

ТРАНСКОРДОННІ КЛАСТЕРНІ СИСТЕМИ – ІНСТИТУТИ РОЗВИТКУ НОВОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УКЛАДУ

У статті розглянуто особливості, переваги та обмеження концептуальних основ формування транскордонних кластерних систем крізь призму розвитку нового технологічного укладу. Проблема транскордонної кластеризації досліджена у світлі можливостей зростання конкурентоспроможності євро регіонів та перспектив євро-інтеграції України.

The article describes the features, benefits and limitations of the conceptual foundations of the formation of cross-border cluster systems in the light of the development of the new technological order. The problem of cross-border clustering is examined in the light of Euro-regions competitiveness increasing possibilities and the prospects of European integration of Ukraine.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтеграція України в європейські структури потребує розробки та реалізації такої моделі взаємовідносин регіонів різних країн, яка відповідала б принципам регіональної політики Європейського Союзу, сприяла становленню нових форм співпраці у форматі «регіон-регіон». Загострення проблем глобальної нестабільності на початку XXI століття викликає необхідність розвитку, поряд з євро регіонами, нових форм транскордонної кооперації: «транскордонні кластери», «транскордонні промислові зони», «транскордонні партнерства», «транскордонні інноваційні проекти» тощо. Світовий досвід розвинених країн свідчить як про ефективність, так і про неминучу закономірність виникнення транскордонних кластерних систем (ТКС), які в умовах глобалізації стають центрами інноваційного зростання, а значить «зонами безпеки».

Сьогодні, на наш погляд, гостро постає завдання щодо розробки єдиних механізмів їх утворення та розвитку. Тому для реалізації вектора модернізації регіональної економіки на базі транскордонної кластеризації необхідна розробка нової стратегії, що включає детальний механізм формування та державної підтримки кластерних об'єднань по обидві сторони кордону стосовно сучасних умов України. Впровадження нових ринкових механізмів, що дозволяють підвищити конкурентоспроможність регіонів на європейському ринку в умовах розвитку нового технологічного укладу, можливе на основі гнучких форм транскордонної кооперації, координації та інтеграції спільних дій суб'єктів підприємництва в євро регіонах. Адже для України проблема підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку є найбільш актуальною.

В умовах постіндустріального суспільства, транскордонна виробнича кооперація виступає економічним інструментом підвищення конкурентоспроможності євро регіонів в умовах технологічного прогресу і впровадження інноваційних технологій нового технологічного укладу. Саме конкурентоспроможність транскордонних регіонів виступає важливою умовою інтеграції України в глобальний ринок, а євро регіони в умовах глобалізації активізують свій розвиток. Сучасні тенденції економічного розвитку, що відображаються в державній політиці України в галузі науково-технічного прогресу, свідчать про формування нового шостого технологічного укладу, ядром якого стануть нанотехнології, біотехнології, інформаційно-телекомунікаційні технології. В процесі заміщення старих укладів новим відбувається зміна форм економічних виробничих відносин, тобто форм поєднання чинників виробництва. З'являються нові виробництва і опосередковують їх економічні відносини [1, с.168].

Транскордонний регіоналізм, який є просторово інтегрованою формою економічного співробітництва в рамках європейського простору, активізує вирішення проблем європейської безпеки, що перетинають національні кордони, і забезпечує потужний імпульс ефективних колективних дій. Розвиток транскордонної кооперації призводить до появи транскордонного ринку, який можна визначити як систему взаємодії суб'єктів міжнародних економічних відносин на регіональному рівні, в межах якої відбуваються економічні обміни і спільне використання матеріальних, фінансових і людських ресурсів в рамках єдиного транскордонного регіону. При цьому наявність кордону нівелюється побудовою транскордонних мережевих структур організації економічного простору, потенціал яких набагато вищий в силу необхідності ефективного використання однорідних неофакторів виробництва: знань, інформації, інноваційних технологій. У транскордонних регіонах економічний потенціал визначається мобілізаційним ресурсом усієї мережі та її впливом на глобальні обміни. Для них характерні гнучка спеціалізація, адаптивність до інновацій, що і визначає їх конкурентоспроможність.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Кластерний підхід до структурування економіки, обґрунтування стратегій регіональної промислової політики та підвищення конкурентоспроможності економічних систем є загальновизнаним у розвинених країнах. Основоположником сучасної концепції кластерів та їх впливу на формування конкурентних переваг є М. Портер. Значимий вклад у вирішення проблем конкурентоспроможності регіонів та функціонування галузевих кластерів внесли Й. Шумпетер, Ф. Перру, В. Прайс, І. Ансофф. Дослідженню концепції кластерів та обґрунтуванню організаційно-економічного механізму їх формування в Україні присвячено праці вітчизняних економістів: В. М. Гейця, Б. В. Буркинського, В. М. Осипова, Ю. М. Бажала, Н. А. Мікули, С. І. Соколенка та ін. У наукових працях цих учених визначено теоретико-методологічні аспекти конкурентного кластерного розвитку [2, с.10]. Так, з точки зору С. І. Соколенка, «кластери створюють унікальну підставу для розвитку інноваційної діяльності, підвищення продуктивності та рентабельності сектору малих і середніх підприємств. Кластери – істинне дитя глобалізації, підвищення ролі регіонів, створюють основу для притоку іноземних інвестицій, навчання широкого кола підприємців і бурхливого розвитку малого і середнього підприємництва, підвищення гнучкості та мобільності компаній, створення широкого спектру мережевих структур».

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ще наприкінці XIX століття А. Маршалл одним із перших обґрунтував переваги кластерної теорії. Основоположником сучасної концепції кластеризації та її впливу на формування конкурентних переваг є М. Портер. М. Енрайт дійшов висновку про існування регіональних кластерів. Регіональний кластер – це промисловий кластер, в якому фірми-члени знаходяться в географічній близькості один до одного. Або, регіональний кластер – це географічна агломерація фірм, що працюють в одній або кількох галузях господарства. Регіональний кластер може включати: 1) промисловий район малих і середніх підприємств; 2) концентрацію високотехнологічних фірм, пов'язаних через розвиток і використання загальних методів виробництва (технологій); 3) виробничу систему з колишніми підприємствами ТНК і фірмами, що «відбрунькувалися» від материнської компанії в результаті процесу спін-офф (spin-off). М. Портер і М. Енрайт виділили, принаймні, три головних причини необхідності стимулювання розвитку кластерних систем:

- збільшення продуктивності праці та ефективності виробництва;
- стимулювання інновацій;
- полегшення комерціалізації знань і виробництва.

Проблемам розвитку форм та інструментів транскордонного регіоналізму на основі квазіінтеграції в умовах розвитку нового технологічного укладу і нових викликів глобальної нестабільності присвячено праці вітчизняних економістів: М. П. Войнаренка,

С. В. Філіппової, В. І. Захарченка, Ю. В. Макогона та ін., в яких досліджено різні аспекти розвитку інноваційних форм мережевої взаємодії, в тому числі, обґрунтовано стратегії економічного зростання в світлі проблем європейської інтеграції України.

Тим не менш, необхідно зауважити, що механізм формування транскордонних кластерних систем в Україні практично не досліджений, що викликає необхідність розробки цієї тематики. У зниженні рівня глобальних загроз, особлива роль належить розвитку інноваційної моделі транскордонного регіоналізму, що передбачає концентрацію ресурсів прикордонних територій у структурі наукового, технологічного, виробничого потенціалу; впровадження програмно-цільового підходу до інноваційної діяльності підприємств інтегрованих у транскордонну кластерну систему; формування різних організаційних форм інноваційного розвитку єврорегіонів, активізація участі малого бізнесу в інноваційному співробітництві [3].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження економічних пріоритетів розвитку єврорегіонів за участю України в умовах розширення ЄС, шляхом створення транскордонних кластерних систем в умовах реалізації техніко-економічної парадигми нового технологічного укладу та обґрунтування необхідності промислової квазіінтеграції підприємств, яка підвищить їх конкурентоспроможність на європейському ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. В даний час існує ціла низка проблем, що перешкоджають реалізації модернізаційного сценарію соціально-економічного розвитку країни, та по-різному проявляються в окремих депресивних регіонах і галузях економіки, мають різну гостроту і пріоритетність. Найбільш важливими серед них представляються: технологічне відставання у великій кількості макровиробництв; неадекватність людського потенціалу сучасним тенденціям соціально-економічного розвитку (економіка знань, формування постіндустріального суспільства, інноваційний шлях розвитку); низька інвестиційна та інноваційна активність у значній кількості галузей і транскордонних регіонів; недостатній розвиток інфраструктури (ринкової, виробничої, транспортної, соціальної); зростання диференціації у рівні соціального та економічного розвитку периферійних регіонів, наявність на території країни регіонів, які відносяться до депресивних, проблемних і кризових; дезінтеграція соціального та економічного простору країни, що виражається в недостатньому рівні транскордонних соціальних та економічних зв'язків, недостатній мобільності населення, утрудненості обміну капіталами, людськими ресурсами і товарами.

Технологічний уклад можна розглядати як цілісний комплекс технологічно пов'язаних виробництв сукупно з адекватними їм організаційно-економічними відносинами. Зміна технологічних укладів – це процес розвитку продуктивних сил, заміни домінуючої технології і опосередковуючих їх відносин. Цей процес супроводжується технологічною революцією, в якій можна виділити чотири ознаки: зростання інноваційної активності, швидке підвищення ефективності виробництва, соціальне і політичне визнання нових технологічних можливостей, зміна цінних пропорцій відповідно до властивостей нової технологічної системи. Зміна технологічних укладів відбувається тоді, коли технологічні та економічні можливості втрачають можливість збільшення норми прибутку.

Сьогодні відбувається процес формування концепції «нової техніко-економічної парадигми» (за К. Перес), яка набагато більш широка, ніж «кластери інновацій» або навіть «система технології». Вона звертається до комбінації взаємодії продукту і процесу, технічних, організаційних та організаторських інновацій, відкриваючи надзвичайно широкий діапазон нових інвестицій і можливостей прибутку. Така зміна парадигми передбачає унікальну нову комбінацію вирішальних технічних та економічних переваг. Зміни в технологічній системі знаходяться в тісній залежності від змін в інших сферах людської діяльності: промисловості, соціальній та політичній сферах. Отже, інститути і політика, мають працювати з технологічними інноваціями, повинні бути тісно пов'язані з усією національною інноваційною та виробничою системою.

Проблема відтворення технологічних укладів – це проблема розвитку не тільки технологічної структури економіки, але й адаптації господарюючих суб'єктів, моделей їх поведінки, діючих інститутів та інституціональних угод. Процес розвитку технологічних укладів має об'єктивний характер і обумовлений складною організацією світової економіки, переплетенням економік різного рівня розвитку, взаємозалежністю і відкритістю економік різних держав. Цей процес з кожним роком тільки наростає, оскільки можливості збільшення додаткової вартості в рамках закритого суспільства для розвинених країн вичерпані, посилюється експансія розвинених країн. Така складна організація світової спільноти викликає появу нових форм об'єктів господарської діяльності в периферійних регіонах, зокрема, кластерні форми як різновид підприємницьких мереж, і мережеві кластерні форми як сучасні організації взаємодії економічних систем в умовах постіндустріального суспільства.

З розвитком інтеграційних процесів в економіці, наростанням процесу глобалізації, зростанням конкуренції, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій національні економіки все більше починають носити інтернаціональний характер, все яснішою стає необхідність знаходити нові форми ефективної взаємодії між різними за розміром підприємствами, що дозволяють їм краще адаптуватися до вкрай нестійкого зовнішнього середовища, стати більш конкурентоспроможними. Такою формою взаємодії можуть стати мережеві кластери, які одночасно є і новими суб'єктами нової економіки [4, с.27]. Їх функціонування нерозривно пов'язано з глобальною мережею Інтернет. Застосування в діяльності нових інформаційних технологій дозволяє знизити час на пошук, обробку та зберігання даних, на пошук нових джерел ресурсів і ринків збуту.

Мережеві кластери дозволяють досягти цілей набагато швидше і ефективніше, ніж традиційні підприємства, тому є перспективною формою організації та взаємодії. Мережеві кластери – це сукупність самостійних підприємств великого, середнього та малого бізнесу, закладів вищої або спеціальної освіти, науково-дослідних інститутів, об'єднаних за допомогою глобальної мережі Інтернет, або за допомогою телекомунікаційних засобів зв'язку для досягнення певних цілей. У разі досягнення ефективності кооперації виникає синергетичний ефект – це взаємодія двох або більше факторів, яка характеризується тим, що їх дія істотно перевершує ефект кожного окремого компонента у вигляді їх простої суми.

Цей ефект проявляється в зниженні інтегральних корпоративних витрат, що виникає за рахунок багатофункціонального використання ресурсів. Користь, отримана в результаті синергетичного ефекту, тобто від комбінування двох або більше елементів, збільшується таким чином, що продуктивність цієї комбінації є вищою, ніж сума її окремих елементів. На відміну від традиційного уявлення про кластерні системи як засоби вирішення переважно локальних (регіональних) проблем промислового розвитку, необхідно розглядати ТКС як центри розвитку євро регіонів: залучення інвестицій, поширення інновацій, формування людського капіталу нової якості, культури ділових відносин, розвитку адекватних інститутів тощо, орієнтованих на вирішення завдань модернізації економіки країни в цілому [5, с.78].

Кластерна стратегія транскордонної кооперації передбачає формування територіально локалізованих кластерних об'єднань прикордонних регіонів навколо іноземних компаній-інноваторів, мереживі агенти яких (виробники інноваційних продуктів і послуг, постачальники, об'єкти інфраструктури, науково-дослідні центри, ВНЗ) кооперуються на основі конкуренції і кооперації, генеруючи синергетичний ефект, взаємодоповнюючи один одного і посилюючи конкурентні переваги, як самих компаній, так і кластера в цілому. Кластери неминуче асоціюються з мережами, що є формальними та неформальними організаціями, які спрощують обмін інформацією та технологіями, а також сприяють координації заходів та співробітництва між членами кластеру.

Транскордонні кластери охоплюють суміжні прикордонні території сусідніх держав, до складу яких входять інституції та фірми, розміщені по обидва боки кордону.

Тому транскордонні кластери можна визначити як групи незалежних компаній та асоційованих інституцій, які: географічно зосереджені у транскордонному регіоні; співпрацюють та конкурують; спеціалізуються у різних галузях, пов'язані спільними технологіями та навичками і взаємодоповнюють одна одну, що в кінцевому підсумку дає можливість отримання синергетичних та мережевих ефектів, дифузії знань та навиків [6, с.308].

Як об'єкти стратегічного планування пропонується розглядати транскордонні кластерні системи (ТКС), під якими розуміють територіально-локалізовані соціально-економічні системи, утворені групою незалежних економічних суб'єктів по обидві сторони кордону, організаціями органів виконавчої влади країн-акторів євро регіону та громадянського суспільства, стабільно взаємодіють одна з одною шляхом обміну інформацією, послугами, людьми і капіталами і забезпечує більш високу ефективність у порівнянні з іншими, не системно організованими об'єктами. ТКС можуть стати центрами регіонального розвитку шляхом залучення інвестицій, поширення інновацій, формування людського капіталу нової якості, культури ділових відносин, розвитку адекватних інститутів тощо, орієнтованих на вирішення завдань модернізації економіки країни в цілому.

Формування «нової» економіки, а саме економіки знань як основного джерела високих темпів економічного зростання, в більшості європейських країн забезпечує зростання обсягів ВВП, посилення експортного потенціалу, скорочення виробничих витрат, які обумовлюють не тільки розвиток галузей економіки, але й якісну трансформацію всього суспільства. Важливою рисою інноваційно орієнтованої економіки є стабільне зростання частки наукоємного сектору виробництва і рівня зайнятості в ньому.

Результатом розширення діяльності кластерів високотехнологічних виробництв, що характерно для інноваційно активних країн, в т.ч. Японії, США і більшості країн ЄС, стала значна структурна зміна світового експорту на користь продукції високо- і середньотехнологічних галузей. Відповідно до методики Світового Економічного Форуму (WEF), розробленої для щорічного «Звіту про глобальну конкурентоспроможність», на базі розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності, здійснюється ранжування країн за цим показником. Світовий досвід демонструє такі переваги виробничих систем на основі кластерної моделі: транскордонні кластери являють собою механізм підвищення регіональної і національної конкурентоспроможності; спроможні забезпечувати поєднання у виробництві конкуренції з кооперацією, вони уособлюють «колективну ефективність», створюють «гнучку спеціалізацію»; будуються на використанні ефекту масштабу; кластери – це точки росту, стимулятори технічного прогресу.

Однією з сучасних концепцій підвищення конкурентоспроможності національної економіки є кластерна концепція, що заснована на державному стимулюванні створення і розвитку кластерів в євро регіонах. Термін «Transboundary cluster» відображає той факт, що в умовах глобальної нестабільності, компанії конкурують не стільки за продуктивність, скільки з точки зору здатності до інновацій. А саме кластерні об'єднання підприємств адаптивні до сучасних інноваційних процесів.

Кластерна стратегія транскордонної кооперації передбачає формування територіально локалізованих кластерних об'єднань прикордонних регіонів навколо іноземних компаній-інноваторів, мережеві агенти яких (виробники інноваційних продуктів і послуг, постачальники, об'єкти інфраструктури, науково-дослідні центри, ВНЗ) кооперуються на основі конкуренції і кооперації, генеруючи синергетичний ефект, взаємодоповнюючи один одного і посилюючи конкурентні переваги, як самих компаній, так і кластера в цілому. Транскордонний кластер розглядається як мережева організація територіально взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих підприємств розташованих по обидві сторони кордону (включаючи спеціалізованих постачальників, у тому числі послуг, а також виробників і покупців), об'єднаних навколо науково-інноваційного центру, яка пов'язана

вертикальними зв'язками з місцевими органами влади з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств, регіонів і національної економіки.

Інтеграційні процеси в світі створюють передумови для формування міжнародних кластерів у транскордонних державах з метою підвищення міжнародної конкурентоспроможності товаровиробників. Специфіка міжнародних кластерів полягає в тому, що суб'єкти кластера є резидентами різних держав; пов'язані в технологічні ланцюги і взаємодоповнюють один одного; співпрацюють і конкурують одночасно. Структурними елементами транскордонного кластера є сім блоків (груп): виробничий; інноваційно-інформаційної інфраструктури, що об'єднує венчурні фірми, бізнес-інкубатори, дослідницькі та випробувальні центри, консалтингові та маркетингові агенції; науково-освітній; торгово-фінансовий транспортно-логістичний; інженерної інфраструктури; постачальників сировини, матеріалів та обладнання. Створення і функціонування транскордонного морського кластера в Чорноморському регіоні забезпечить активізацію економічного співробітництва країн цього регіону [7, с.14].

Для України створення такого кластера полегшить інтеграцію її чорноморських портів у сучасну регіональну логістичну мережу, а вітчизняних підприємств – в існуючі міжнародні виробничі ланцюги, посилюючи рівень активності бізнесу, його інноваційність та конкурентоспроможність. Незважаючи на визначну роль ініціативи з боку суб'єктів господарювання, створення транскордонного морського кластера в Причорномор'ї без державної підтримки неможливе. Тому на даному етапі впровадження кластерної моделі транскордонної співпраці необхідною є розробка організаційно-правового механізму функціонування транскордонних морських кластерів, а також в подальшому має бути розроблена методика для кількісної оцінки ефективності транскордонної взаємодії в рамках морського кластера.

В умовах сучасних глобалізаційних процесів транскордонний регіон, використовуючи стійкі конкурентні переваги, виступає як самостійний учасник конкурентних відносин на національному та світовому рівнях задля забезпечення збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку. Транскордонні кластерні системи створюються в багатьох типах галузей, як у великих, так і в більш вузьких областях діяльності; як в умовах розвиненої, так і економіки, що розвивається; однак у випадку розвиненої економіки кластери зазвичай мають більш високий рівень розвитку. Кордони кластерів достатньо рідко підкоряються стандартним системам галузевої класифікації, нездатним охопити багатьох важливих учасників конкурентної боротьби і зв'язки між галузями. Кластери зазвичай складаються із комбінації галузей, що випускають готовий продукт, механізми, матеріали.

Досить часто в них втягуються як традиційні галузі, так і ті, що належать до високих технологій. Кордони кластерів постійно змінюються з появою нових фірм і галузей, звуженням або спадом існуючих галузей, а також з розвитком і зміною місцевих організацій. Розвиток технологій і ринку призводить до появи нових галузей, створення нових зв'язків або зміни існуючих ринків. Кластер являє собою мережеву форму інтеграції (підприємницька мережа), що містить цілий спектр координаційних механізмів – від неформальної комунікації до міжфірмових інформаційно-планових систем (альянсів), складних інтеграційних структур. Між тим, аналіз традиційних кластерів показав, що взаємодія між компаніями здійснюється хоч і в міжгалузевому розрізі, але переважно в рамках одного регіону, або суміжних до нього, де транспортні витрати відносно невисокі.

В сучасних умовах, коли посилюється дія інтеграційних процесів, викликаних глобалізацією, а також розвитком і повсюдним поширенням інформаційно-комунікаційних технологій, обумовленим переходом до інформаційної економіки, функціонування традиційних кластерів зазнає певні обмеження. Транснаціональні корпорації, під якими розуміють не так розмір, скільки можливість переносити капітал і технології на національні ринки, діють досить агресивно в умовах вільної конкуренції по відношенню до національних виробників. Вони мають у розпорядженні досягнення світової економіки, такі як

новітні технології організації виробництва та управління, взаємодії з партнерами і клієнтами, сучасні логістичні системи, значний фінансовий запас і можливість залучення кращих спеціалістів по всьому світу, не витрачаючи при цьому коштів на підготовку і перепідготовку кадрів. У цих умовах кластери обмежені тими ресурсами і факторами виробництва, які наявні всередині області чи регіону. Транскордонні кластерні системи охоплюють суміжні прикордонні території сусідніх держав, до складу яких входять групи незалежних компаній та асоційованих установ, географічно зосереджених в транскордонному регіоні. Особливістю транскордонних кластерів є необхідність врахування учасниками кластерних утворень у своїй діяльності різної податкової, митної, законодавчого середовища сусідніх країн. Кластери, використовуючи місцевий природно-ресурсний, соціально-економічний, інфраструктурний потенціал, гео економічне положення територій суміжних держав, підвищують конкурентоспроможність регіонів, забезпечують гідний рівень життя населення периферійних регіонів. В них створюються умови для формування та розвитку технопарків, логістичних центрів, технополісів та інших інноваційних ринкових форм організації економічної діяльності. Зі збільшенням ролі інформаційної економіки, її окремих складових, розвивається і посилюється інформаційна асиметрія між різними регіонами і країнами, що не дозволяє в повному обсязі використовувати переваги «гібридної» квазіінтеграції:

- транскордонна кластерна система – це форма мережевої взаємодії спеціалізованих підприємств євро регіону, інтегрованих по обидві сторони кордону, вищих навчальних та науково-дослідних закладів, що випускають конкурентоспроможну продукцію, яка відповідає вимогам нового технологічного укладу;
- до складу ТКС входять великі, середні і дрібні підприємства, університети, науково-дослідні заклади, фінансові інститути. Великі підприємства здійснюють моніторинг ефективності, стратегічне планування, випуск стандартної масової продукції, напівфабрикатів і особливо складної техніки. Середні й малі підприємства, що володіють гнучкістю і мобільністю, випускають товари, що вимагають постійного пристосування до швидко змінного транскордонного ринку, тобто мають інноваційний характер. ВНЗ є джерелом кваліфікованої робочої сили – перетворюють наукове знання в кваліфікацію. Науково-дослідні заклади здійснюють безперервний інноваційний процес, забезпечують відтворення технологічних інновацій. Фінансові інститути надають послуги з кредитування підприємств на оновлення технологічної бази та лізинг;
- основними перевагами ТКС є: перерозподіл ризиків між учасниками кластеру; вільна самоорганізація підприємств і юридична самостійність дозволяють діяти за принципам конкуренції та суперництва між учасниками; участь ВНЗ та науково-дослідних закладів актуалізують безперервний відтворювальний процес технологічних інновацій, що підвищує конкурентоспроможність продукції на світовому ринку.

Висновки і перспективи подальших розробок:

1. У постіндустріальній економічній системі основним об'єктом господарського управління стають індустріальні підприємницькі мережі, які під впливом процесів глобалізації та інтернаціоналізації приймають форму мережевих кластерів. Мережеві кластери є агентами технологічних змін, оскільки поєднують організації з проведення науково-дослідних робіт, а також їх комерціалізації і впровадження у виробництво в рамках одного кластера.
2. Кластери в приморських регіонах світу можна класифікувати за масштабом діяльності, сферою спеціалізації, ініціаторами створення. Проведені дослідження довели доцільність застосування кластерної моделі розвитку морегосподарського комплексу приморських регіонів України, які мають низку важливих конкурентних переваг для зайняття своєї ніші на світовому ринку, а саме: диверсифікований базовий морегосподарський потенціал, сприятливе географічне розташування, багатий природно-ресурсний потенціал, потужний експортний потенціал, потужний науковий потенціал, висококваліфіковані кадри.

3. Національна кластерна політика країн Чорноморського регіону спрямована на формування регіональних інноваційних кластерів, як центрів підвищення інноваційного розвитку та конкурентоспроможності інститутів регіону. Формування і розвиток організованих міжнародних кластерів лежить в основі реалізації паневропейських програм з транскордонної і транснаціональної співпраці окремих євро регіонів. На особливу увагу заслуговує можливість формування транскордонних кластерів в Одеському регіоні на кордонах з Молдовою та Румунією в євро регіоні «Нижній Дунай».
4. Транскордонний виробничо-господарський комплекс, який складається з різних видів діяльності, що представлені окремими фірмами, консалтинговими компаніями, науковими закладами, фінансовими інститутами, які: географічно зосереджені у транскордонному регіоні; співпрацюють та конкурують; спеціалізуються у різних галузях, пов'язані спільними технологіями та навичками і взаємодоповнюють одні одних, що в кінцевому підсумку дає можливість отримання синергетичних та мережевих ефектів, дифузії знань.

Таким чином, сьогодні необхідна розробка та реалізація транскордонної стратегії розвитку євро регіонів з урахуванням європейського досвіду трансрегіонального стратегування, об'єктом якого є сталий соціально-економічний розвиток євро регіональної системи в єдності її людського, природно-ресурсного та виробничого потенціалів і інституційного середовища. На шляху до вступу України в ЄС необхідно узагальнити досвід транскордонного співробітництва як попереднього і доповнюючого етапу інтеграції в регіональному вимірі. Для формування цілісної, ефективної політики розвитку транскордонного співробітництва з активною участю периферійних регіонів України необхідно розробити теоретико-методологічні основи квазіінтеграції суб'єктів підприємництва в рамках євро регіонів та обґрунтувати нові форми і механізми її поглиблення в світлі концепції мережевих кластерних систем.

Список використаної літератури

1. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / [за ред. акад. НАН України В. М. Гейця]. – К.: Ін-т екон. прогнозів.; Фенікс, 2003. – 1008 с.
2. Геєць В. М. Кластери і мережеві структури в економіці – тема досить цікава, але на сьогодні ще до кінця не вивчена / В. М. Геєць // Економіст. – № 10. – 2008. – С. 10–11.
3. Геєць В. М. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко, Б. Є. Кваснюк. – Т. 3. – К.: Фенікс, 2007. – 244 с.
4. Войнаренко М. П. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів / М. П. Войнаренко // Економіст. – № 10. – 2008. – С. 27–30.
5. Захарченко В. И. Кластерная форма территориально-производственной организации: Экономические кластеры как новая форма организации производства в регионе; Ч. 1 / В. И. Захарченко, В. Н. Осипов. – Одесса: Фаворит: Печатный дом, 2010. – 122 с.
6. Осипов В. М. Світовий досвід створення та функціонування морських кластерів / В. М. Осипов, О. А. Єрмакова // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – Одеса: ОДЕУ, 2009. – № 36. – С. 306–312.
7. Макогон Ю. В. Экономические интересы Украины в ОЧЭС / Ю. В. Макогон // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: сб. науч. трудов. – Одесса-Донецк: ДонНУ, РФ НИСИ в г. Одесса, РФ НИСИ в г. Донецк, 2008. – 966 с.

Стаття надійшла до редакції 26.09.2014.